

Architect Van Ravesteyn in Utrecht

De naam Van Ravesteyn zal bij veel inwoners van Utrecht de herinnering oproepen aan het voormalige Centraal Station, dat met zijn zwierige elegante lijnen en beelden het stationsplein beheerste; herinnering ook aan de lichte ruime hal, die zelfs op de drukste dagen de indruk gaf niet „vol” te zijn, en die aan Rietveld de uitspraak ontlokte „heel Utrecht is er door verhelderd”.

Dat Sybold van Ravesteyn (geboren 18 februari 1889 te Rotterdam) nog meer in Utrecht heeft gebouwd is misschien minder bekend.

Opgeleid als civiel-ingenieur van 1906 tot 1912 komt hij in 1918 naar Utrecht om te werken aan het door de spoorwegarchitect Van Heukelom ontworpen derde administratiekantoor voor de Spoorwegen in het Moreelse Park. Door de bouwactiviteit daar wordt hij gestimuleerd tot het zelf ontwerpen, eerst van meubels, later architectuur.

Vanaf 1920, als hij lid is van de Utrechtse kunstkring, raakt hij bekend met de Utrechtse kunstenaarswereld en ontmoet er onder andere Rietveld.

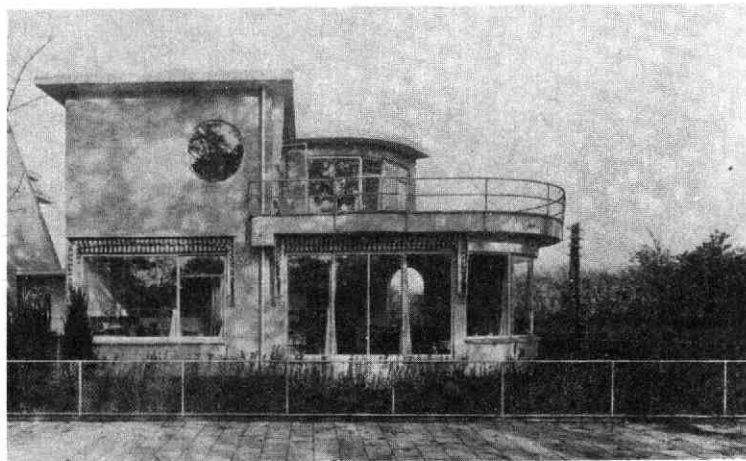
Diens De Stijl-meubelen hebben invloed op de eerste grote ontwerpen van Van Ravesteyn: de verbouwing van zijn eigen huis aan de Admiraal van Gendstraat 31, en het slaapkamerameublement voor de Utrechtse maecenas, bibliofiel en bankdirecteur Radermacher Schorer.

Via Willem Maas, ontwerper van de boekhandel Kemink in de Domstraat, komt hij in contact met De Gemeenschap, de Utrechtse groep van jonge katholieke schrijvers en literatoren, waaronder Jan Engelman. Zijn bijdragen aan deze groep bestaan uit een ont-

werp voor meubels in hun kantoorpand Oude Gracht 55, en uit een flink aantal puntige architectuurkritieken (tussen 1925 en 1935), waarin in toenemende mate een verlangen naar decoratieve schoonheid duidelijk wordt - opvallend, omdat Van Ravesteyn in deze tijd ook nauw verbonden is met de toen zeer moderne architectuur van de Nieuwe Zakelijkheid, die van decoratie niets moet hebben. De Gemeenschap heeft hem zeker in dat verlangen gestimuleerd, ondermeer door hem een voorliefde bij te brengen voor de Italiaanse (en Barokke) cultuur en kunst.

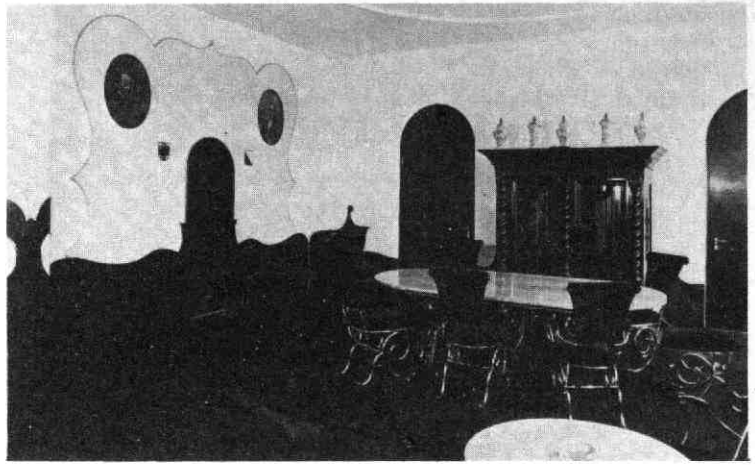
Voor Radermacher Schorer verbouwde hij in 1927/28 diens woning aan het Wilhelminapark 12; hij ontwerpt er de meubels voor, het terras en de tuin. In de kiem zijn hier de elementen aanwezig van zijn latere zwierige en krullende stijl. (Een groot deel van de meubels is nu in de collectie van het Centraal Museum).

Van Ravesteyns werk is in de late twintiger en vroege dertiger jaren nog rechtlijnig. De betonnen seinhuizen die hij ontwierp waren internationaal beroemd. In Utrecht was deze stijl het meest zichtbaar aan de verbouwing van de drukkerijen Lumax en Van Rossum (ongeveer 1932), en de meubelontwerpen voor een zaal in de H.B.S. aan de Asch van Wijckskade (1931). Van Ravesteyns meest opvallende en onlangs op de Monumentenlijst geplaatste werk hier in de stad, staat aan de Prins Hendriklaan 112. Het werd ontworpen in de jaren 1932/33. Iedereen op weg naar Rhijnauwen of de Uithof zal het in gele steen opgetrokken woonhuis met zijn in het oogspringende ronde raam en rondgebogen woonkamer en terras wel eens opge-

Utrecht, woonhuis van de architect, 1932. (Pr. Hendriklaan 112)

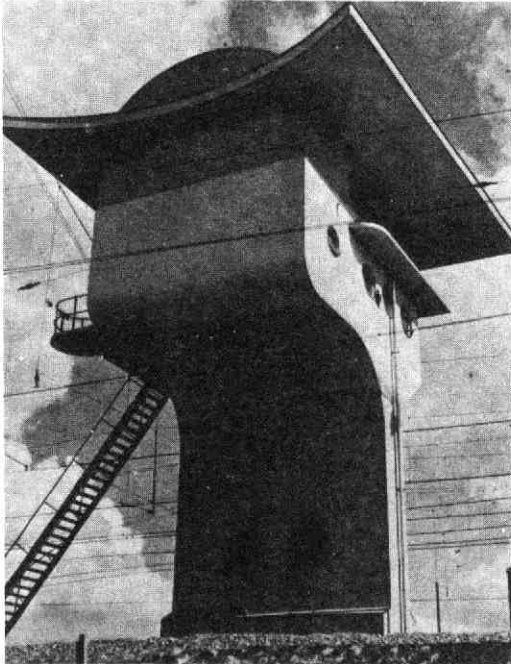
Utrecht, kantoren voor de „Tiel-Utrecht“, 1936. Interieur van de vergaderzaal. (Kromme Nieuwe Gracht 80)

vallen zijn, niet wetend dat de architect er al 44 jaar in een welhaast onveranderd interieur woont. In dit huis zien we voor het eerst in Van Ravesteijns *architectuur* het gebruik van de elegante gebogen lijn, die hier nog samengaat met het gebruik van rechte lijnen.

Deze gebogen lijn wordt tot krul in de tweede verbouwing van de Tiel-Utrecht kantoren aan de Kromme Nieuwe Gracht 80 uit 1936. Het ontwerp voor de vergaderzaal van de directeuren met de golvende, aan theaterdècòrs herinnerende lambrizeringen en de krullende stalen meubelen, zorgde voor veel kritiek bij

Utrecht, seinhuis, 1938 (Leidse Veer viadukt).

zijn collega's van de moderne richting, zozeer zelfs dat Van Ravesteijn op een speciaal daartoe belegd architecten-weekend zijn ideeën moest verdedigen: zo betoogde hij dat de moderne architectuur arm aan fantasie was, ornament zou weer schoonheid moeten brengen, beeldhouwwerk zou door silhouetwerking de gebouwen opnieuw beleven. Deze ideeën zijn vooral geïnspireerd door een reis naar Rome in 1936, waarop hij in werkelijkheid onder de indruk van de Italiaanse Barok komt én van de imposante architectuurplannen van Mussolini. (Deze belangstelling voor het toen fascistische Italië deelde hij met zijn stadsgenoot, de schilder Pyke Koch). In Utrecht was het Centraal Station (1938-41), gelijk met de Diergaarde Blijdorp in Rotterdam, de realisatie van deze voor Nederland zeer ongewone opvattingen. Wie gaat kijken naar het nog bestaande viadukt aan het Leidse Veer met de beeldengroep van Hekman, vindt nog iets van deze onmiskenbare Van Ravesteijnstijl terug. Op deze plaats stond ook een van zijn opvallendste seinhuizen uit 1938, dat na de oorlog afgebroken is.

Na het Centraal Station wordt er door Van Ravesteijn in Utrecht niet veel meer gebouwd.

Bij de moderne architecten uit de gratie vanwege zijn bouwstijl en ideeën, ontwerpt hij na de oorlog toch nog een groot aantal stations. De reden daarvoor is dat Van Ravesteijn vanaf 1912 werkzaam is bij de Spoorwegen, vanaf 1921 als architect voor het zuidelijk sporenrayon. Zo bouwt hij bijvoorbeeld in 1949 het station van Gouda in een Italianiserende neo-klasieke stijl.

In 1952 bouwt hij het station van Den Bosch. Bij dit station hanteert hij de baksteenstijl die we in Utrecht terugvinden in de werkplaatsen van het Centrale Autoherstel Bedrijf aan de Cartesiusweg.

Met de bouw van het station C.S. Rotterdam in 1957 slaat de architect tenslotte weer een modernere richting in. Ook zijn laatste werk is in deze stijl opgetrok-

ken: een benzinstation dat in 1963 gebouwd wordt op de Aquamarijnlaan 61 in Utrecht.

Door deze veelheid van stijlen noemde een criticus hem onlangs „een kameleon uit overtuiging“.

Behalve het werk dat Van Ravesteyn in Utrecht tot stand bracht, en dat een goede doorsnede van zijn ontwikkeling als architect en interieurontwerper te zien geeft, ontstonden tal van werken buiten de Domstad: een overzicht van het gehele oeuvre is te zien op een tentoonstelling die van 19 november 1977 tot 8 januari 1978 in het Centraal Museum gehouden wordt. Door foto's, tekeningen, meubels en maquettes wordt getracht iets van de verscheidenheid van deze omstreden bouwmeester weer te geven.

Ook is er een diaprogramma in kleur, met onder andere dia's van de nog in Utrecht aanwezige ontwerpen. Voor wie dieper op de zaken wil ingaan is er een catalogus te koop à f 15,—, en een begeleidend vouwblad à f 1,50.

Tevens zullen er gedurende de tentoonstelling een aantal lezingen worden gehouden: 1. een inleiding op het werk van Van Ravesteyn. 2. De Gemeenschap, 3. de Nieuwzakelijke architectuur.

Voor deze serie kan men zich inschrijven bij het Centraal Museum. Nadere aankondigingen op het maandaffiche van het museum.

Erik de Jong

Het eerste jaar van de Bell Telephone Compagnie te Utrecht

In 1880 was het Amsterdam dat als eerste stad in ons land aan de International Belltelephone Compagny te New York, een concessie voor de aanleg en exploitatie van een plaatselijk telefoonnet verleende. De concessie werd al spoedig overgedragen aan de Nederlandsche Bell Telephoon Maatschappij. Een jaar later waren er reeds 382 aanvragen in de hoofdstad, waarvan in dat jaar niet meer dan 49 aansluitingen tot stand kwamen.

Nadat Rotterdam, Arnhem en Groningen in 1882 waren gevolgd, kwamen Den Haag, Haarlem en Zaandam in 1883 en eindelijk Utrecht en Dordrecht in 1884. Bedroeg het aantal aanvragen te Utrecht aanvankelijk 76 (waarvan 44 op 1 februari waren aangesloten), op het einde van het jaar waren deze aantallen resp. 97 en 93.

De maatschappij had het aantal aansluitingen voor de verschillende steden getaxeerd: voor Amsterdam was dit 2500, voor Rotterdam 1050 en voor Utrecht 300. Het was te verwachten dat te Amsterdam een grote belangstelling zou bestaan, maar het risico moest gedekt worden. Vandaar dat het tarief per wooneenheid werd gesteld op f 118,—. Voor de aangrenzende gemeenten Nieuwer Amstel en Ouder Amstel, die op het Amsterdamse net waren aangesloten, werd in 1882 en 1883 resp. f 150,— en f 250,— gevraagd. Ook Rotterdam en Den Haag vielen onder een hoog tarief nl. resp. f 118,— en f 115,—. De andere aansluitingen in Nederland, met uitzondering van Kralingen (f 150,—) en Zwijndrecht (f 100,—) kostten f 60,—.

Welke mogelijkheden bood een telefoon in die beginjaren.

In de eerste plaats waren het de plaatselijke gesprekken. Deze konden door een abonnee thuis gevoerd

worden, terwijl het voor niet-aangeslotenen mogelijk was vanuit een publiek telefoonstation op te bellen. In Utrecht waren drie van die stations: een in het kantoor van de maatschappij op de Neude (3e huis vanaf de Schoutenstraat richting Vinkenburgstraat), een tweede op het station der Staatsspoorwegen 3e peron (voor doorgaande reizigers), en een derde in de vestibule van het station Maliebaan van de Hollandse IJzeren Spoorwegmaatschappij. Voor plaatselijk verkeer waren abonnementskaartjes voor het gebruik in deze publieke stations verkrijgbaar à raison van f 2,— voor tien kaartjes.

Het gebruik van een toestel was in die beginjaren wel heel wat anders dan nu bijna een eeuw later. Wilde men toen een gesprek voeren, dan moest eerst de kruk aan het toestel een paar malen rondgedraaid worden, zonder de hoorn van de haak te nemen. Daarna pas nam men de hoorn en moest er gewacht worden op een vraag van het Centraal Bureau. Was het gewenste nummer opgegeven, dan moest er gewacht worden op het woord „voorwaarts“, dat door de telefoniste werd gegeven als zij de verbinding tot stand had gebracht. Dan moest de hoorn aan de haak worden gehangen en na de kruk te hebben gedraaid en de hoorn opgenomen, kon men het gesprek voeren. Wanneer een gesprek geëindigd was, moest de hoorn weer aan de haak worden gehangen en de kruk éénmaal worden gedraaid. Deed men dit laatste niet, dan bleef de verbinding bestaan. Voorts kon van de telefoon gebruik worden gemaakt voor het verzenden van telegrammen. Van de aangeslotenen, die van deze telegramservice gebruik wensden te maken werd een vaste jaarlijkse bijdrage van f 5,— gevraagd. Boven de seinkosten moest f 0,05